

Roman Jelić

Zadar

PABIRCI IZ GOVORA MALOGA IŽA

UDK 801.54

Rad primljen za tisak 31. ožujka 1987.

Mali Iž je jedno od dva sela otoka Iža, jednog od manjih naseljenih otoka zadarskog arhipelaga. Osim Maloga Iža na otoku Ižu postoji i Veli Iž, koji je, kako mu i ime kaže, veći od Malog Iža. Otok Iž je dug 12,5 km, širok do 2,5 km, a površina mu iznosi 17,39 km² uključujući i 10 malih nenaseljenih otočića njegovog područja. U dokumentima starijih stoljeća navedena sela su se zvala Velo Selo i Malo Selo i Zmorašnji Iž i Južnji Iž.¹

Ime Iž nije hrvatskog već predrimskog porijekla. Historičari drže da Iž prvi puta spominje rimski pisac Plinije (23—79. pr. n. e.) u rečenici »Contra Jader est Lissa«,² iako se prema Zadru nalazi otok Ugljan, a otok Iž između Ugljana i Dugog otoka. Bizantski car K. Porfigenet opisujući Dalmaciju, među ostalim otocima spominje i otok Estiunez, što se tumači kao imena dva ju susjednih otoka tj. Estium = Sestrunj a Ez = Iž.³ Sama riječ Ez je navodno grčkog porijekla i potječe od riječi *nesos* kao i lat. riječ *insula*, što oboje znači otok. Latinski se Iž zove Esum, a odatle talijanski Eso.⁴

Iž je bio naseljen još u predrimsko doba, o čemu svjedoči, uz ostalo i jedna bakrena sjekira slučajno iskopana pred pedesetak godina u luci Knež.⁵ Najviše brdo u predjelu Malog Iža zove se Gračišće, a ruševno kamenje na njegovom vrhu govori u prilog da se tu nalazila liburnska gradina.

Nakon Liburna Iž su držali Rimljani od sredine I st. pr. n. e. kao i Jader današnji Zadar. U sklopu Carstva je Iž ostao do njegove propasti 476. kao i Jader kojega je sudbinu uvijek dijelio osim između dva zadnja svjetska rata kada je Zadar bio u sklopu Italije, a Iž je kao i svi ostali susjedni otoci pripadao Jugoslaviji.

Rimljani su romanizirali liburnsko stanovništvo Iža. Iz toga vremena ostalo je nekoliko toponima do danas koje su preuzeli Hrvati kad su vjerojatno još u X st. naselili otok. Jedan od tri zaselaka M. Iža zove se Muće(l) što dolazi od lat. riječi *monticellus* = brdašce.⁶ Glavna luka M. Iža nosi ime Komoševa, što dolazi također od lat. riječi *comes* = knez.⁷ Druga susjedna luka M. Iža se zove Knež, a susjedni otočić Knežak što je isto kao lat. *comes* odnosno Komoševa (Komešova tj. kneževa). Na spomenutom otočiću Knežaku istočni rt se zove Sakatur što se tumači da dolazi od lat. riječi *siccatorium* = sušilište (mreža).⁸ Tjesnac između Knežaka i otoka Iža naziva se Tražet, što dolazi od lat. riječi *traiectus* = prijevoz odnosno morski tjesnac.⁹ Steralište mreža se u M. Ižu zove Spansa, a potječe od lat. riječi *expandere* = razastrijeti.¹⁰ Bršanj uvala ist. od Komoševe prema Skoku je izvedenica od lat. riječi *versare* = okrenuti.¹¹ Ostali su svi toponimi Iža hrvatski.¹²

U sred. vijeku neki su otoci zadarskog arhipelaga bili vlasništvo zadarske komune koja ih je privatnicima davala u zakup na određeno vrijeme. Zakupnici su bili obično imućniji zadarski plemići i samostani. Iž nije nikad bio u zakupu, koliko je poznato, a posjede su kupovali zadarski plemići jedan od drugoga ili od privatnih drugih posjednika. I neki zadarski samostani su imali posjede na Ižu. Od toga postoji nekoliko toponima kao Opaćac i Opatija od zadarske opatije sv. Mihovila, zatim Pećarovac po prezimenu zadarske plem. obitelji Pećar (Pechiaro) i Detrišića draga u M. Ižu gdje je imala svoje posjede zadarska plemićka obitelj Detrišić (Detrico). Od zadarskih vlasnika ostala su do danas dvije zgrade u Ižu, i to kuća plem. obitelji Famfonja, bivša školska zgrada u V. Ižu i velika dvokatna zgrada s ograđenim i kulama utvrđenim bedemom i kapelom nekadašnje vlasništvo zadarske plemićke obitelji Benja Kozičić u M. Ižu. Taj se kompleks po kulama zove danas Turan (*turris* = kula).¹³

Stara mala crkvice sv. Marije u M. Ižu bila je podignuta prije konca XII st.¹⁴ Ona još stoji, izvan upotrebe je, nalazi se pod konzervatorskom zaštitom.

Prva imena Ižana nalazimo u dokumentima od XIII st. Ta su imena sva hrvatska narodna. Tako 1266. nalazimo imena Zojlo, Cvitan, Sopec, Draguša, Saloča i Nemanja. U istom dokumentu se nalazi i ime spomenute uvale Bršanj (Bersanga).¹⁵

Prvi hrvatski naseljenici otoka su bili prvenstveno pastiri zadarskih vlasnika posjeda. O tom svjedoče i toponimi Kravljak i Kozjak. Obrađivali su i zemlju, sadili masline i nešto loze u kamenitu zemlju, obrađivali vrtove oko kuće, o čemu govori i spomenuti dokument od 1266. Uz to su se od najstarijih vremena bavili i ribarstvom. Iški ribar Petar bio je jedan od predstavnika ribara zadarskih otoka u sporu sa samostanom sv. Krševana u Zadru 1466. Ribarstvo i maslinarstvo bila su dva glavna zanimanja stanovnika Iža.¹⁶ Tek pod konac XIX st. mnogi Ižani su se zaposlili i u trgovačkoj mornarici, a od tog doba potječe i ekonomska emigracija najviše u SAD, zatim u razne države Južne Amerike, a nakon II svj. rata u Kanadu i Australiju.

Brojčano stanje stanovništva M. Iža poznato nam je od 1527. kad je M. Iž brojio 137 žitelja;¹⁷ god. 1608. taj je broj spao na 92 stanovnika,¹⁸ a 1939. je iznosio 1398 osoba.¹⁹ Danas M. Iž ima oko 130 duša²⁰ čija prosječna dob je iznad 70 godina. U zadnjem ratu su poginula 204 Maloižana, a mnogo ih se

iz ekonomskih razloga iselilo u razne gradove naše zemlje, najviše u Zadar, zatim u inozemstvo SAD, Kanadu i Australiju. Više ima kuća nego stanovnika, a grade se i nove »vikendice«. Nitko se u M. Ižu više ne ženi, nitko se ne rađa, a mnogo ih umire. Od predratne dvije osnovne škole sa 4 učitelja, već dvadesetak godina ne radi ni jedna, jer nema učenika. Ali je sagrađeno novo groblje, jer staro nije moglo više primati sve koji umiru. Prije rata M. Iž je imao oko 300 ribara, 46 ribarskih brodova (34 gajete i 12 leuta), oko 30 vrsta raznih mreža i desetak vrsti manjih ribarskih sprava.²² Više nema nijednog obrtnog ribara, nijednog ribarskog broda. Još u toku rata mnogo brodova i mreža uništili su Talijani i Nijemci, a ono što je ostalo zanemareno je i propalo. Luke Komoševa i Knež ne vonjaju više po slanim srdelama i salamuri. Ali praznikom bude u njima i do 50 sportskih motornih manjih brodica kojima Ižani dolaze provesti »vikend«. Više se ne prognozira vrijeme po oblacima na Velebitu, po mjenama i užbama, plimi i oseki, već se sluša s televizora. Nema više dječjeg plača,²³ pranja dječjih pelena uz obalu na Perenjju, nema bakinih priča o vilama, morama i vukodlacima, nema više kola ni koleda, nema ojkanja svetkom po krčmama ni skladnih momačkih i djevojačkih pjesama. Pjesme se slušaju s televizora. Masline, kojih je bilo oko 70.000 stabala na otoku, dobrim su dijelom usahle, sve je obraslo bušinkom, smričem, mrtom i kupinom. Više se ne vije dim iz kuhinja gdje se sušila slanina i pršuti, ne čuje se blejanje ovaca ni kokodakanje kokoši. Uljenicu su zamijenile električne žarulje, a komine električni štednjaci i frižideri s hranom kupljenom i donesenom iz grada. Na *spansama* se ne suše mreže, niti po suhozidima oprani zemljivi obojci, *kamižoti*, ribarski sukneni *kabani* ni *gaće* od *burgeta*. Sve se promijenilo i moderniziralo. Nedavno je probijena čak i kolna cesta iako po mom sudu nepotrebna za tako mali otok koji je trebao zadržati iskonsku ljepotu. Sve je to lijepo, moderno i suvremeno. Ali do konca stoljeća na M. Ižu neće više biti Ižana, jer će dotle pomrijeti i ono starčadi što još tamo živi od penzija.

Moja je namjera da ovdje iznesem i otmem zaboravu jedan mali dio iškog govora, poslovice, *kančolica*, *rugalica*, *psosti*, *naricanja* itd. Potomci iških ribara danas su tehničari, inženjeri, oficiri i razni stručnjaci koji žive po gradovima i sve dojučerašnje im je nepoznato i strano.

NEKE OSOBITOSTI GOVORA MALOG IŽA

Ižani su Hrvati i kao svi stanovnici okolnog otočja imaju sličan način života, običaje i donekle zanimanje. Ipak postoje izvjesne razlike od jednog do drugog sela po kojima se razlikuju. Iako nisam jezični stručnjak, pokušat ću najprije iznijeti neke osobine govora Malog Iža, sela u kojem sam se rodio i proveo djetinjstvo.

Govor Maloižana je čakavski ikavski uz izvjesnu mješavinu ekavštine. Tako oni kažu: *belo mliko*, *misec* i *zvezda*, *lipo cveće*, *sedi na seju na koj i ja sidin*, *sedi na drugo mesto*, *un je prezvirac ne veruje u boga*, *ovo testo je kisel*, *ti imaš kosmato telo*, *deneska puše veli vetar*, *sutra će biti sreda*, *to je gruba beseda*, *niman mere za (i)zmiriti vino*, *podilili smo kuću na tri deli*,

(j)učer smo imali slabi obed, boli me koleno, nevesta mi ni doma, celi dan te čekam. Itd.

U iškom govoru postoje samo tri naglasaka: dugi, kratki i akut. Nema silaznog i uzlaznog akcenta. Naglasci nisu isti kao oni u štokavštini, u mnogim riječima je naglasak na slogu bliže kraju riječi nego u štokavštini. Nema dugih plurala u nekim imenicama kao u štokavskom, gdje se rabe kratki i dugi: *pop-popi, stol-stoli, brodi-brodi, kralj-kralji, kaleb- kalebi, gravran-gravrani, prsten-prsteni, kolac-koci, tetac-teci, šćap-šćapi, kaba(l)-kabli. Planina, slanina, mornarica, tovâr, prasica.* Itd.

Futur II se pravi s infinitivom, a ne s participom glagola: *Zakrpaj mi košulju kad budeš moći; poiti ću kopati, (a)ko budin zdrav.*

Slova »h« i »f« se u iškom govoru često zamjenjuju, upotrebljava se »h« mjesto »f« i obratno. Vjerojatno stoga što slovo »f« dolazi samo u stranim riječima: *fratar, fes, fin, frigati, kafana.* Vjerojatno je isti razlog da se u nekim drugim krajevima mjesto »f« kaže »v« ili »p«: *vritule, Vranjo-ponistra, prigati.*

Uz stariji prijedlog *va* dodaje se katkada još i »u«: *Ja gr(e) n u va Rat, Ne pačaj se u va me; Strila pukla u va te.*

U nekim riječima upotrebljava se »č« mjesto »c«: *črivo, črljin, črv, črpnja.*

Prijedlog »s« se zamjenjuje sa »š« u nekim riječima: *ne hodi š njin, š njun nećeš imati sriće.*

U nekim riječima se mjesto slova »e« nalazi slovo »i«: *mriža, kamik, vrića, srića, vičera.* Međutim se kaže *večeras(ka).*

O vokabularu neću ovdje govoriti. Spomenuti ću samo da ima mnogo talij. riječi, a samo par njemačkih, na pr.: *Čepa si bankaraus* (od njem. Bank heraus = klupu van, kad su na klupi za kaznu batinali vojnike).

U iškom govoru postoji više »starijih riječi«: *tovariš = ribarski drug, pohištvo = pokućstvo, škornje = čizme, usanje = bivolja koža za papuče, prin = upravo sada, tolič(a) = nedavno, malo prije, segutra = jutros, simo = amo.*

U druge jezične probleme se neću upuštati.

IMENA, PREZIMENA I NADIMCI U MALOM IŽU

Crkvene matice rođenih, vjenčanih i umrlih koje su uvedene zaključkom crkvenog koncila u Tridentu (1545—1563) sadrže prezimena i imena svih osoba pojedinih crkvenih župa. Ali crkvene matice Malog Iža ne postoje, ne znamo kada ni kako su nestale, nema ih ni u Histor. arhivu u Zadru niti u župskom uredu u Ižu, gdje se nalaze tri knjige »Popis stanovnika (Stato d'anime)« koje obuhvataju vrijeme od sredine XVIII do konca XIX st. Pojedina imena nalaze se i u nekim drugim dokumentima kao što su spisi zadarskih notara i dr. Budući da, kako smo naveli, u dogledno vrijeme u Malom Ižu neće više biti Ižana, donijet ću ovdje imena, prezimena i nadimke, i to na osnovu vlastitog znanja i spomenute knjige »Popis stanovništva«.

O prezimenima Malog Iža pisao je V. Cvitanović koji u svojoj radnji navodi i vrijeme kada se pojedino prezime prvi put javlja u Malom Ižu.²⁴ Pisac ovih redaka je u jednom radu objavio prezimena s imenima kućedomaćina za 1608. godinu, kada je u Malom Ižu bilo samo 19 obitelji s 13 prezimena.²⁵

Naveli smo nekoliko prvih imena Malog Iža iz XIII st. koja su sva narodna. Prezimena za pučane u to vrijeme još nisu postojala, a od Tridentskog koncila uvedena su mjesto narodnih svetačka krsna imena. Tek od ovog stoljeća vraćaju se ponovo, uz crkvena, poneka narodna imena. Pod utjecajem pomorstva pojavljuju se i neka strana.

Tokom vremena nestala su pojedina prezimena, a javila su se nova bilo od priženjenih muškaraca iz drugih sela ili od nadimaka, jer u M. Ižu gotovo svaka obitelj i osoba ima neki nadimak. Ima i nekoliko stranih prezimena koja potječu od nahoda iz zadarskog nahodišta, koje su neke obitelji uzele »na dojidbu« i usvojile. Nadimci su obično po nekoj osobini, tjelesnoj mani, sličnosti i dr. Žene imaju često nadimak po imenu muža, po obitelji iz koje su potekle, po nekoj mani, a obiteljski nadimci su najčešće po nekom pretku ili nekoj osebini. Svi ti nadimci su davani da bi se pojedine obitelji kao i osobe mogle lakše razlikovati. Župnici matičari su upisivali obično uz prezime i nadimak u službene isprave. Tako ima nekoliko slučajeva da rođena braća imaju različito prezime.

Ovdje neću donositi prezimena obitelji koje su u novije vrijeme u Malom Ižu sagradile »vikendice« u kojima stanuju samo povremeno, a takvih ima već desetak.

MUŠKA IMENA

Adam, Andrija (Jadre, Jadrij), Andjelo (Andjulo), Aleksandar (Šandre), Ante (Antiša, Antuša), Augustin (Gušte, Faguštin)
Bare (Bariša, Baruša), Berto (Albert), Blasul (Blaž), Boris, Brne (Bernard), Bože (Božina), Bogomil, Bogoslav, Bepo (Josip), Bruno, Branko, Cvitko
Ćiro
Dane (Danijel), Davor, Dinko, Dragutin, Dunat, Dune, Dujo, Dušan
Djeno (Eugen)
Eduard (Duardo), Eugen (Djeno, Jeni)
Fabijan (Fabo), Filip, Fortunato (Srećko), Frane
Hugo (Ugo)
Gojko, Grgo
Ignac (Nacijo), Ive (Ivić, Ivelo, Ivan), Igor
Jadre (Jadrij, Andrija), Jakov, Jerolim (Rolo), Jure, Josi (Osip, Jože, Sipić, Sipina, Siperi, Bepo, Josip), Jasenko, Jeni (Eugen), Julij (Ulijo)
Kažimir (Miro), Krševan (Krše), Krešo (Krešimir), Kuzma, Krste (Krstin) Libero, Lovre (Lovrinac), Luka (Lukić)
Ljube (Ljubomir)
Marko, Mate (Matij, Mateša), Mikula (Nikola, Niko), Marijan (Marijo), Metod,

Miho (Mihovil, Miće, Mićelo, Miško), Milan, Milijan (Milijo), Martin, Marinko, Milojko, Mauricijo, Miljenko, Mile, Miro, Marcelo
Nacijo (Ignac), Nediljko, Niko
Oto
Pave, Petar (Pere), Paško
Rade, Ranko, Ratko, Riko, Roman, Roko, Rudolf
Salvo (Šalvo), Slavo (Venceslav), Silvijo, Stanko, Slavko, Srećko (Fortunato)
Šanto (Šantulin), Šime (Šimić, Šimeto, Šimurina)
Tome (Tomić, Tomelo)
Ugo (Hugo)
Velko (Veljko), Venceslav (Slavo), Vitorijo (Viktor)
Zvonko
Žarko, Željko

MUŠKI NADIMCI

Antigo, Atlagić
Bakota, Bambaulo, Banbuin, Ban, Babac, Bambo, Baraban, Baća, Belaja, Belać, Beli, Beloreća, Bilić, Blitvar, Bljintinar, Berota, Biskup, Bistre, Bobo, Bone, Bonja, Bišavac, Bragešić, Bradaš, Brbuljin, Buljana, Butre, Bora, Bruškin, Bungar, Balić
Caparin, Car, Capunić, Ceula, Cicar, Cigo, Coto, Cotić, Cezar, Cunho
Čarin, Čupe, Čele, Core, Čodo, Čin
Čačica, Čarapa, Čaruga, Čeperica, Čepić, Četirić, Črčak, Čuče, Čučić, Čupa
Dagala, Dajelo, Dance, Deradigo, Doko, Danuncij, Drobe, Droban, Drdelja, Dule, Djak, Drdin, Dotulo, Dundulo
Frankopan, Fratar, Frunčić
Gajtan, Gazda, Galovac, Glavina, Geba, Glavan, Gluhardo, Gluhić, Gluhan, Glamiš, Gnjajo, Gobo, Golarina, Granče, Grubeša, Grubi, Gule, Govneniče, Grulo
Hale, Hreljin, Hruzber, Hudora, Hunjalo, Hero
Iški, Itulo
Janić, Jekola, Jobo, Jopan
Karaćin, Karamelić, Katić, Karantun, Koroc, Kesar, Kesić, Kile, Kileša, Kljepe, Kljuco, Kopan, Knezić, Knez, Kristo, Krpić, Kosmaljin, Korača, Kolesar, Knjaro, Kljiškor, Kum, Kvarnara, Kocurić, Kuso, Kusan, Krele, Kukela, Karaman
Lajo (Vlajo), Lazarin, Lele, Lile, Liše (Pliše), Linkić, Lisić, Luma Ljolja
Maća, Makarun, Mane, Melo, Meme, Matelac, Matelan, Merlo, Meza, Mikalo, Mingin, Mona, Morić, Moro, Mulo, Muto
Njoko, Njola
Oholica
Pagadin, Palikuća, Papa, Papić, Paradica, Pecikoka, Paroko, Peče, Peruza, Pašić, Pice, Piplić, Pizdić, Pipe, Pićo, Pikar, Pope, Petivalo, Piharin, Polo, Poliša, Pampin, Posrado, Providur, Pršopija, Postava, Presukani, Prdac, Puhalo, Puhulić, Prskalo, Pule, Purin
Ranko, Ravljanin, Roketo, Rošo, Runje
Saskalo, Sabain, Slokić, Soko(l), Spuljoško, Stari, Suri, Starčić

Šangalo, Šare, Šarin, Šegancija, Šindija, Škica, Škarabela, Šuškalo, Štamatela,
Šuplji, Šuškamede, Štame, Šoško
Tahanjela, Tambaša, Tajo, Tatkalo, Tegetof, Trabakul, Trubilo, Tusar, Taro-
kić
Većo, Vodopija, Vole, Volić, Vraguža
Zdrača, Zeleni, Zuban
Žila, Žmirić, Žura

ŽENSKA IMENA

Adamka, Albina, Andjelka, Anzula, Anica (Ana, Anuška, Anka), Amalija (Malija)
Antona (Tona), Asja, Andrijana
Barica, Bažilija, Bepa (Josica), Berta, Biserka, Bosiljka, Boška, Brna
Cecilija (Cilija, Cule), Cvita (Cvitina)
Ceta (Ničeta)
Danica, Dinka, Dragutin, Dumica, Dumina, Dunata
Djana
Eduarda (Varda), Elizabeta (Beta), Emilija (Milija), Eufemija (Femija), Eva
Fabijana, Filipa, Fortunata (Srećka), Franica, Franka
Ivanica, Iskra
Jakoma, Jana, Janja, Jelsa, Josica (Bepa)
Kate (Katuša)
Luce, Luperta (Ruprehta), Luzarija (Ruzarija)
Ljubica
Marija (Mare, Marica, Maruša), Matija, Mikela, Mila, Milka, Miljenka, Milena,
Mira, Mirka, Marta, Margarita
Nada, Ničeta (Četa), Nediljka, Neva, Nina.
Oliva
Pava (Paulina, Pavica), Paškva (Paže)
Ranka, Roža, Ruža, Ruprehta (Luperta), Ruzarija (Luzarija)
Slavka, Salva, Senka, Stoše (Stošica)
Šanta (Šantina), Šimica
Tona (Antona), Tina
Veronika, Viktorija, Vinka
Zorka

ŽENSKI NADIMCI

A. Po nekoj osobini:

Bajeja, Bajolka, Bakula, Belajka, Bocarka, Bubalka, Budnja, Buškača, Bede-
vija
Čikvantina, Cota, Crkla, Cule
Čimalka, Čola, Čoravica, Čuska
Čikovica
Dijančulica
Fregulica

Glavačica
Imala
Kajinka, Kolura, Kopa, Kosmaljinka, Kukucija, Kusa
Librovica, Lokonja, Lucijanka
Meljka, Miličinka, Muta
Oblazinka
Pandurla, Piharinka, Pinkota, Poće, Popelja, Popalinka, Pršutovica, Pulka, Pušilula
Roša, Ruda
Šara
Tigra
Ujna
Žmerga

B. Po imenu ili nadimku supruga ili nekog drugog pretka:

Buljanka, Bumbarelka, Bungarka, Butrinica, Dujelka, Durovica, Franinka, Ke-sarka, Kljiškarka, Lišinica, Melovica, Mićelovica, Piplička, Štamatelka

C. Po imenu ili nadimku obitelji iz koje su potekle (udate žene):

Bridndovica, Dumićevica, Gaćinka, Govorčinka, Jurjevica, Krančevica, Lovrin-ka, Lukinica, Luminka, Maćinka, Marelinka, Martinovica, Mikulinka, Panovka, Rokovica, Tomanka

D. Po imenu sela ili zaselka u kojem su rođene (udate žene):

Božavka, Brbinjka, Kaljka, Krajka (iz V. Iža, jer se Maloižani i Veloižani me-đusobno porugljivo zovu Krajani tj. doseljenici na otok s kopna — kraja), Makovka, Mućelka, Olibka, Porovka, Preška, Puntadurka, Saljka, Savarka, Zmanka. Itd.

PREZIMENA MALOG IŽA OD XVIII—XX STOLJEĆA

Ovdje ću navesti još postojeća kao i nestala prezimena iz navedenog vre-mena:

ARBANAS, postoji samo jedna obitelj od priženjenika iz sela Smilčića nakon oslobođenja (Ravni kotari).

BILAČ, postojala je samo jedna obitelj od priženjenika iz Tisnoga 1914—1942; prezime nestalo bez potomstva.

BRINDIN, prezime je postojalo odavno, ali je nestalo početkom XX st.

DUMIĆ, ima više obitelji koje nose razne nadimke po kojima se поблиže raz-likuju

DRAŽIĆ, samo jedna obitelj od priženjenika iz sela Debeljaka (Ravni kotari) (rođ. 1867).

DUNATOV, ima više obitelji samo u zaselku Makovcu.

FATEVIĆ, prezime je postojalo do XIX st. kada ga je župnik matičar pretvorio u Martinović iz nepoznatog nam razloga.

GACINA, postoji više obitelji s raznim nadimcima u zaselku Makovcu, a sa-mo jedna obitelj u zaselku Porovcu.

- GOVORČIN, više obitelji u zaselku Porovac, a samo jedna obitelj u Makovcu od priženjenika u obitelj Milošević.
- GRUBINA, prezime samo jedne žene koja je živjela kod obitelji Panović u XVIII—XIX st, kad je nestalo.
- GVERIN, postoji samo jedna obitelj, prezime potječe od usvojenog nahoda iz zadarskog nahodišta u obitelj Dunatov koncem XIX stoljeća.
- JELIĆ, više obitelji s raznim nadimcima sada samo u zaselku Makovcu, a ranije i u zaselcima Porovcu (izumrlo, sada Lukin), Mućelu (sada Šegić) i u Velom Ižu (sada Brajković). Najviše obitelji nosi nadimak Mikulin, od čega je župni matičar neke obitelji pretvorio u Mikulin, tako da se dvojica braće nazivaju jedan Jelić, a drugi Mikulin, a treći Jelić-Mikulin.
- JERIN, nije pravo prezime već ime Jere, nahod usvojen odnosno priženjen za udovicu Milić u XIX st. Pravo prezime nahoda Jere nije poznato. Vidi pod Milić.
- JEROLIMOV, jedna obitelj u zaselku Makovcu od priženjenika u obitelj Gačina (1928). Potječe iz sela Preka na otoku Ugljanu.
- KIARAVALE, prezime nahoda usvojenog u obitelj Panović sredinom XIX st. Nedavno je prezime izumrlo.
- KVITO, prezime potječe također od nahoda iz zadarskog nahodišta koji je bio usvojen u selo Ugljan na otoku Ugljanu, odakle se priženio u obitelj Gačina u Mali Iž. Rođen 1850.
- LETINIĆ, prezime koje je donio u Iž priženjenik iz sela Savra u obitelj Martinović u XX st.
- LONGIN, postoji samo jedno prezime koje je donio priženjenik iz sela Kali na otoku Ugljanu u obitelji Petrač u Mali Iž (1936).
- LOVRIN, ima više obitelji u zaselku Makovcu, razlikuju se međusobno po nadimcima, a potekli su od obitelji Jelić reč. Lovrin u XVIII st.
- LUKIN, ima više obitelji, najviše u zaselku Mućelu, ali po jedna obitelj i u zaselcima Makovcu i Porovcu.
- MARELIĆ, rašireno prezime u zaselku Porovcu, a jedna obitelj i u Makovcu, razlikuju se po nadimcima.
- MARTINOVIĆ, rašireno prezime u zaselku Porovcu, a samo jedna obitelj u Makovcu od XX st. Kako smo spomenuli matičar je naprosto pretvorio i Fateviće u Martinoviće u XIX st. Obitelji se razlikuju po nadimcima.
- MATEŠIĆ, samo jedna obitelj od priženjenika iz Vira u obitelj Bilać (1939).
- MEDANIĆ, postoji više obitelji u zaselku Mućelu s raznim nadimcima.
- MEZIĆ, također rašireno prezime u zaselku Mućelu s raznim nadimcima. U Makovcu postoji samo jedna obitelj.
- MIKULIN, prezime nastalo od nadimka Jelić-Mikulin, koje prezime kao takvo postoji u službenim maticama, dok je Mikulin kao prezime nestalo u ovom stoljeću, ali postoji kod maloiških iseljenika u SAD, gdje postoje potomci II generacije.
- MILIĆ, prezime postojalo od XVIII st. od doseljenika priženjenog iz Trogira u zaselak M. Iža Porovac. Prezime Milić uzeo je i nahod Jere, kako smo naveli pod Jerin, a nestalo je oko 1930. godine.

MILOSEVIĆ, prezime potječe od nahoda zadarskog nahodišta odgojenog u selu Ždrelcu na otoku Pašmanu odakle se priženio u zaselak Makovac u Malom Ižu u obitelj Dunatov (1900). Prezime nestalo nedavno, sada se u obitelj Milošević priženio Govorčin.

OPOROVIĆ, prezime je postojalo u XV i XVI st. Vjerojatno je po toj obitelji dobio ime zaselak Porovac.²⁶

OLIĆ, prezime od priženjenika iz Vira u obitelj Gaćina (1918).

OROVIĆ, postoji nekoliko obitelji u zaselku Mućel, a više obitelji u Velom Ižu.

PAVIĆ, prezime koje je sredinom XX st. donio priženjenik iz sela Debeljaka kod Sukošana u obitelj Jelić-Škicov.

PANOVIĆ, postoji nekoliko porodica u zaselku Porovcu, dosta staro prezime u M. Ižu.

PETRICA, sada samo jedna obitelj u zaselku Porovac, jedna se preselila u V. Iž, a treća obitelj primila u vlasstvo zeta Longina iz Kali.

PETRIČIĆ, staro prezime u zaselku Makovcu, više obitelji s nadimkom Dukin.

RAVKIN, ima nekoliko obitelji u zaselku Makovcu. I ovoj obitelji je matičar dodao prezime Švorinić tako da se jedan brat koji se priženio u selo Veli Rat na Dugom otoku, odnosno svi njegovi potomci, zovu Švorinić, dok se njegova braća i potomci zovu Ravkin, iako u M. Ižu postoji i prezime Švorinić, ali nema veze s prezimenom Ravkin.

ROKOV, postoji više obitelji u zaselku Mućelu s raznim nadimcima.

SOLFERIN je bio u XIX st. jedan nahod u obitelji Šegić u Mućelu, umro bez potomstva.

SUTLOVIĆ, ima nekoliko obitelji od priženjenika iz Velog Iža u obitelj Dunatov u zaselak Makovac, početkom XX st.

ŠEGIĆ, prezime nastalo u XIX st. od obitelji Jelić u zaselku Mućelu, jer je matičar jednom nezakonito rođenom potomku čija se majka zvala Jelić dopisao bezrazložno Jelić *NB Šegić*, iako se tako nije zvao njegov nezakoniti otac, čije je pravo ime i prezime upisano u knjigu obit. stanja.

ŠVORINIĆ, prezime postoji u zaselku Makovcu, i to samo tri obitelji. Spomenuli smo da je matičar jednom članu porodice Ravkin dao prezime Švorinić i da se taj priženio u Veli Rat.

TANČIĆ, postoji samo jedna obitelj u zaselku Mućelu koji se priženio iz Srbije u obitelj Rokov nakon oslobođenja.

TARAŠ, dvije obitelji u M. Ižu od dvojice priženjenih iz sela Smilčića oko 1950. u obitelj Rokov u Mućelu i u obitelj Jelić u Makovcu.

TOMAN, staro prezime u zaselku Mućelu s nekoliko obitelji.

POSLOVICE

Navest ću poslovice koje se upotrebljavaju u Malom Ižu. Siguran sam da nisu sve od njih originalne i specifične samo za Iž.

1. U kosmatomu ni vere = Nemaj povjerenja u psa.
2. Pila, p . . . a i motika, ruina je za čovika = Teški rad i »žene«, upropašćuju ljudsko zdravlje. (P . . . a = vagina)

3. Više ljudi više zna = Ne zna pojedinac sve.
4. Prazna vrića ne more stati = Gladan ne možeš raditi.
5. (A)ko ča rečin u zlo utečin = Najbolje je šutjeti.
6. Njemu je palo slime na time = On je osiromašio.
7. Bolje je biti ranjin nego ubijin.
8. Ne išći me di me ni = Nemoj tražiti ono čega znaš da nema.
9. Mlada žena i dobra kuhinja — propast čovika.
10. Di ni šćete — ni ni koristi = Nijedan posao nije savršen.
11. Do Božiča teplo i sito — po Božiću hladno i gladno.
12. Ča se babi tilo — to joj se i snilo.
13. Ča ki čini sebi čini — ča ki dela sprda nj pada = Po djelima se poznaju ljudi, jer ako čine zlo oni sebi štete.
14. Mladost ludost — starost ditinjstvo.
15. Glad je vrag, a potriba je pasja vira = Glad i neimaština su slabe.
16. Starost dojde na ditinjstvo = U starosti ljudi gube pamet.
17. Slabom k...u i dlaka smeta = Lijenčini je sve teško. (k...u = penisu)
18. Jugo puše, a bura se sprema — teško (o)nomu ki kod kuće nema.
19. Blago (o)nomu ki pameti nima, bar se lipa svita nauživa.
20. Kapa nosi kurteladu = Ako te netko tako udari da ti padne kapa s glave, možeš ga ubiti nožem (coltello = nož tal.).
21. Potriba zakona nima = U potrebi je sve dozvoljeno.
22. Ona bi potrošila dotu (miraz) svete Ane = Ona je raspikuća, potrošna.
23. Un se je udavi u prvomu bokunu = On je umro vrlo mlad.
24. Ča trizan misli — pijan govori.
25. Ide vrime, nosi brime = Vremenom nastaju razne poteškoće života.
26. Sit gladnomu ne veruje.
27. Aća baća, sve to kuća plaća = Sve troškove snosi jedan isti izvor.
28. Svaka mocira ima uši (mocira = suhozid) = Govori tiho da tko ne čuje jer posvuda ima doušnika.
29. Ča mu oči vidu, to mu ruke činu = On je vrlo vješt i brzo se uči radu.
30. Malo mu je do kurbina pira = On će doskora umrijeti (kurbin pir = smrt).
31. Ki ni vidi Rave — ni vidi svita = Treba putovati svijetom da nešto naučiš (Rava je manji otok blizu otoka Iža).
32. Posli smrti ni kajanja = Treba pravovremeno razmisliti o nekom djelu.
33. Ni u moru mêre, ni u kosmatomu vêre = Ne vjeruj psu, ne vjeruj zlom čovjeku.
34. Jedan umre, a drugi se rodi = Svakomu se nađe zamjena.
35. Ki muči — dvih uči = Najbolje je šutjeti jer nećeš pogriješiti.
36. Bolje je mučati nego čato govoriti = Bolje je šutjeti nego koješta govoriti.
37. Di stanu Prvićani, ne mogu Zlarinjani = Sitom ne treba davati jesti, jer više nema mjesta u želucu slobodna. Također znači: ne mogu dvojica ili više njih raditi neku stvar koju radi tko drugi.
38. Ki puno gljeda, malo vridi = Ne valja se obazirati na sitne stvari.
39. Sok od ložē — gori od kozē = Vino nije dobro piti.
40. Un ne zna kude kokoš piša = On je bedast.
41. Učini dobrò — poi govno = Često se dobro vraća zlim.

42. Od slabog dužnika — i koza prez mlika.
43. Denes sutra to nas ni — Crna zemlja kâ na î = Duskora nas neće biti, sve će »pojesti« grob.
44. Danas meni, sutra tebi = Svi ćemo umrijeti s vremenom.
45. Un je dobi jabuku = On je dobio mito da nešto nekome učini.
46. (A)ko laže koza, ne lažu rozi = Sve ima svoj biljeg koji se ne može sakriti.
47. Poji tuju kokošicu — veži svoju za nožicu = Gostoljubivost se mora uzvratiti.
48. Skûp za zajam = Zajam treba vratiti, iskupiti.
49. Koga zmija uji — i gušćerice se boji.
50. Uzmi, pope, ča ti se daje = Ne odbijaj dar makar je i malen.
51. Svuder pojti, ali doma dojtî = Najbolje je kod svoje kuće.
52. Sto uzroka, jena smrt.
53. Živa glava dugovanje plaća, a od mrtve ni spomena nima = Glavno je ostati živ i sve se može nadoknaditi.
54. Koga nije, da kruha ne ije — a mi braćo zdravo i veselo.
55. Zubimin sebi kopamo grob = Ne smije se mnogo jesti, jer ćemo prije umrijeti.
56. Kad me vidiš, unda mî se nadaj = Nećeš me skoro vidjeti.
57. Zaklja se je muškate(l) — da ga neće u mašte(l) = Muškatel je fino grožđe koje se jede, a šteta je od njega praviti vino.
58. Ki u krmu vozi, na glavi mu rozi = Svaku priliku treba svrsishodno iskoristiti i ne mučiti se bez potrebe.
59. Zdrav bolesnomu ne veruje.
60. Ki pita, puta ne faljiva = Treba se raspitati prije nego nešto poduzmeš.
61. Triba provati za znati = Iskustvom se stječe znanje.
62. Sinjan od Boga — gori od vruga = Tko se rodi s nekom tjelesnom manom, zao je čovjek (segnare = obilježiti, tal.).
63. Ki te ne zna — drago bi te proda = Često nekoga precjenjujemo ako ga ne upoznamo.
64. Komu je u ruci, tomu je i u guzici = Tko rukovodi nečim, ima i koristi.
65. Ki ima vlast, ima i mast = Rukovodilac ima koristi.
66. U njega su pan i škare = On ima svu vlast (panno = sukno, tkanina).
67. Mêrun miri — cênun cêni = Ne pretjeruj u cijeni, sve dobro ocijeni.
68. Kako pravo, (o)nako zdravo — Nemoj lagati.
69. Od stare kokoše dobra juha = Stariji ljudi imaju iskustva, još uvijek nešto vrijede.
70. Bolji je mir nego pir.
71. I mladih kočij je na bikariji = I mladi ljudi umiru (beccheria = mesnica, klaonica, tal.).
72. Un živi kako i bubrig u loju = On živi vrlo dobro.
73. Ki se dima ne nadimi — un se ognja ne nagrije = Treba se mučiti za nešto postići u životu.
74. Od obilatosti svit ne gine = Obilje nije nikad štetno.
75. Ča je bližje tvoj, više ga se boj.
76. Neka se češe un koga srbi = Neka se brine onaj tko je za to zadužen.

77. Svi za jenoga — jedan za svih = Budimo složni.
78. Svaka kurba svoju p . . . u hvale. (p . . . = vaginu)
79. Ona gre za njen kako i konac za iglun = Ona je poslušna i čini sve što joj se naredi, ona je vjerna.
80. Ča masha rodi, miši î. = mačkin porod jede miševе = Od zla roda zao porod.
81. Svega će biti, a nas biti neće = Uživaj dok možeš jer ćeš umrijeti.
82. Svaka skuža najde muža = Za sve se nađe isprika (scusa = isprika, tal.).
83. Di si bi? Nider — Ča si čini? Nišče. = Vrijeme ti je prošlo uzalud.
84. Narod reste — školj ne reste = Na otoku Ižu koji je malen nema prostora, zemlje za mnogo svijeta, stoga ne valja prodavati svoj posjed.
85. Uzimalo davalo, po govnih se valjalo = Tko uzimlje darovano, ne valja.
86. Ki umi, njemu dvi = Onaj koji je učen i znade, zaslužuje dvije žene.
87. Ja nisan ni u situ ni u rešetu = Nisam siguran u svoj položaj.
88. Ljudi se sastaju, a planine nikada.
89. Ča je vele, vele je, reka je bravinac kad je tovarji k . . . c vuka = Što je previše, previše je, to je kazao i mrav kada je vukao teret. (k . . . c = penis).
90. Ča je previše ni ni s kruhun dobro = Nijedna stvar nije dobra u prevelikoj mjeri.
91. Čisti račun, duga ljubav.
92. Di ni dima, ni ni ognja = U svakom zlu ima i nešto dobro.
93. Ki se dima ne nadimi, un se ognjun ne ugrije. = Treba se mučiti da nešto postigneš u životu.
94. Bolje je verovati nego pitati.
95. Jena noć za celi mrak, jedan mrak za celo leto = Ribarska pslovica koja kaže da sreća nije uvijek ista, danas jest, sutra nije.
96. Maslina blagoslovljena, gori suha i zelena = Maslinovo drvo je dobro za loženje vatre i kada je suho i kada je još zeleno. Što je dobro, dobro je u svakoj prilici.
97. Bokun smrdi čin se poi = Zalogaj smrdi čim se pojede, tj. tjelesno uživanje kao što je jelo nije mnogo vrijedno.
98. Kurba mati, kurba kci — jarac otac, jarac sin = Karakterne osobine se nasljeđuju, prelaze s roditelja na djecu.
99. Vela riba malu î = Velika riba se hrani malom ribom. Imućan čovjek lako uništi siromašnoga.
100. Vrag sere na veli kúp = Obično se omogućuje stjecanje imetka onomu tko ga ima već dosta.
101. Svako sutra gore = Vrijeme donosi svoje nedaće jer starimo.
102. Ča oči ne vidu, srce ne plače = Bolje je ne vidjeti neko zlo, jer se manje žalostiš, nego ako neko zlo gledaš neposredno.
103. Zakljala se zemlja raju da se na njoj svaka znaju, i očita i potajna = Sve se dozna s vremenom, ništa se ne može sakriti.
104. Mlada kurba, stara prosjakinja = Kurbe kad ostare, postaju prosjakinje.
105. Mladi mornar, stari prosjak.
106. Zjutra se zna kakovo će biti vrime = Ljudska vrijednost se pozna već od mladih dana.

107. Od glave riba smrdi = Najveći krivac za neuspjeh u radu je rukovodilac.
108. Ki ni za se, ni ni za drugoga = Tko se ne može pobrinuti sam za sebe neće se brinuti ni za kog drugog.
109. Bog je najprvo sebi bradu učini = Svaki se najprije brine sam za sebe, a tek onda za druge.
110. U laži se ni nijedan udavi = Lagati se može bez posljedica.
111. Hrani sirotu za svoju sramotu = Ponekad netko komu si u nevolji pomogao ne uzvraća istom mjerom.
112. Milo za drago = Usluga se nadoknađuje uslugom.
113. Bolje ti je i to nego noga u guzicu = Dobro si prošao, jer si mogao i gore.
114. Ki u vetar pljuca, na obraz mu se vraća. Zla djela se osvećuju onomu tko ih čini.
115. Trava iva ča od mrtva čini živa = Iva je vrst trave koja se upotrebljava u pučkoj medicini. Tako se kaže i za druge korisne stvari.
116. Darovanomu konju se ne gledaju zubi = Ne prigovaraj daru.
117. Jedan prez duše, drugi prez glave = Lažni svjedoci mogu i pravednome nanijeti štetu i osudu.
118. Gluhomu ni koristi govoriti ni slipomu namigivati = Nema koristi ako savjetuješ nekoga tko neće da te poslušaju.
119. Uzmi, kume, ča ti se daje = Budi zadovoljan i s malim.
120. Ki sobun nosi, ne prosi.
121. Podbrdo se i govno takala = Nizbrdo je lako kretanje, tj. u dobru je lako dobar biti.
122. Strah muku daje = Od straha se trpi.
123. Ki je u mlinu, un se omûči = U mlinu pada prah od brašna po svakomu tj. u raznim okolnostima nitko nije pošteđen od utjecaja.
124. Un bi sve pusti krez guzicu = On je proždrljiv, rastrošan.
125. Ite, pijte i hote = Kaže se kada se želi nekoga potaknuti na rad = Jedite, napijte se i odlazite (za poslom).
126. Nisan mu reka ni »Tamo se dej« = Nisam ga ničim uvrijedio, jer mu nisam kazao niti »Makni se malo«.
127. Ti nimaš straha božjega ni srama ljudskoga = Ti sebi svašta dopuštaš bez suzdržavanja i obzira.
128. Frigano je i govno dobro = Najbolja hrana je pržena.
129. Un uvik radi kako i črv = On je jako vrijedan.
130. Muž i žena i kokoš pečena.
131. Un ne zna ki mu glavu nosi = On je bedast.
132. Posla ima i un ki je sraobljiv = Svrbljivac se uvijek češe i tim je zaposlen. Tako se kaže kad netko pretjerano hvaleći se da mnogo radi, a njegov posao nije od velike koristi.
133. Još je svitlilo pred provun = Nikada ne valja gubiti nadu kao ni ribari doklegod još mogu svijećom loviti srdele, dok ne prođe sezona lova.
134. Ki se u zlo uprti, joh mu ga je do smrti = Zlo često dugo traje.
135. Kuća je hanbar prez dna = Kuća traži mnogo troškova za uzdržavanje.
136. Ki od straha umire — prdeći mu zvoni = Ne valja se plašiti bez razloga.

137. Svega bilo — zla ne bilo.
138. Zrele jabuke same padaju = Sve u svoje vrijeme raditi.
139. Ti ne znaš di ti je glava, a di ti je guzica = Ti si bedast.
140. Lavko je s tujin zubimin kruh isti = Lako je raspolagati tuđim.
141. Un gre na guzicu kako i rak = On nazaduje u poslu, nema uspjeha.
142. Kud ja okun, un skokun = On je brz i poslušan.
143. Ti si se u široke gaće obuka = Ti si se uzoholio.
144. Ne valjan ni koliko zrno boba.
145. Prez jargole brod ne more, prez timuna još i gore = Za sve treba odgovarajući alat.
146. U se, na se i poda se = Treba jesti, obući se i imati neku ženu.
147. S vragun sikira i toporišće = Ode sve do vraga.
148. Gospe kandelora, zima fora = Hladnoća prestaje na Svijećnicu (2. II) (candella = svijeća tal.) Sveti Blaž, to je laž (3. II)
149. Gora poslidnja, nego prvašnja = Sve je otišlo na gore s vremenom.
150. Sveti Osipe, kraju sipe = O sv. Josipu (19. III) sipe dolaze k obali zbog mriještenja.
151. Prvi maja, sipe od kraja = Oko 1. V sipe ponovno odlaze od obale.
152. Sveti Šime, još je zime = Zima još traje 4. II.
153. Un ne zna s čigovimin zubimin kruh î = On je bedast, troši, a ne zarađuje ni za kruh.
154. Ti ćeš obuvin umriti = Tebe će netko ubiti tj. biti ćeš obuven.
155. Nikad se ne zna di koga ča čeka = Nikad ne znaš za sudbinu.
156. Kad se drivo lela (Ijulja), ali je vetra, ali ga je bilo = Kad se nešto govorka, onda je sigurno nešto i bilo.
157. Ni hobotnica riba, ni Bračanin čovik.
158. Bolje je umriti stojeći, nego živiti klječeći = Treba biti ponosan.
159. Bolja je i prazna vrića, nego vrag u vrići = Bolje je ne imati ništa nego imati nešto slabo.
160. Bolje da te mati bije, neg marčeno sunce grije = Smatra se da je sunčanje u ožujku štetno.
161. Sveti Toma, ubij prajca doma = Prasci se kolju o Tominji.
162. Sveta Kate, Krševan — do Božića misec dan (24. i 25. XI).
163. Bolje manje, a slaje = Malo, ali dobro.
164. Jenu ženu u jamu, drugu u slamu = Čim ti umre žena, oženi se drugom.
165. Zasviriti i sviralu za pas zaditi = Sve treba da ima mjeru.
166. Pruži se koliko je bilj dugast = Nemoj se razmetati i trošiti.
167. Kako Jakovu — tako svakomu = Svakomu treba jednako davati.
168. Svaki na se bilj poteže — Svatko je pohlepan i želi više od drugoga.
169. Kako pravo — (o)nako zdravo = Kaže se kad tko laže ili čini zlo.
170. Najbolje je s dijavlun posla ne imati = Ne valja se družiti s lošim čovjekom i s njim posloovati.
171. Mrtvi dan, skale van = Ljestve se iznose u maslinik za branje maslina na Mrtvi dan (2. XI).
172. Najslaje je zelje iz svoga vrtla = Najbolja je žena iz susjedstva koju poznaš.
173. Idri brode, široko ti more.

174. Tri su jarca na svitu: Ki u krmu vozi. Ki digana (prodavač vina) nudi pićem. Ki pita vlastitu ženu za činiti ljubav s njom.
175. Prispi si na obed, kako da te je fratar učini = Kao fratrov sin, valjda se tako smatra kad tko prispije na obrok.
176. Sritan je kako i mulac = Smatra se da su nahodi sretni u životu.
177. Gremo s trbuhun za kruhun = Tražimo zaradu gdje možemo.
178. Hodi naprid za nosun = Hajde naprijed, ne sustaji.
179. Sve je crna zemlja = Sve je prolazno, sve nestaje.
180. Ne ožimaj mi lûk u oči = Nemoj me varati.
181. Ovca kiše, jugo će — Peteh piva, zora je.
182. Bolje je biti prez pameti nego prez sriće.
183. Najprvo štalicu, unda kravicu = Prije treba stan, onda žena.
184. Pitati će te starost di ti je bila mladost.
185. Moli san se drivlju i kaminju (ali prez koristi).
186. Spa san kako zaklan = Tvrdo sam spavao kao mrtav.
187. Ti si poštin kako i vrata od Foše = Nisi pošten. Vrata od Foše su gradska vrata u Zadru kroz koja prolaze pošteni i nepošteni.
188. Tebi fali jena duga u glavi = Ti si bedast.
189. Ti si mrzla kokoš = Ti nisi sposoban za ništa.
190. Novi dan, nova srića.
191. Dite gre i mre = Dijete može umrijeti iznenada.
192. Na ženi počivaju tri kantuni kuće = Žena je glavna osoba u kući.
193. Nisan ni prvi ni zadnji = U nekom poslu biti srednji.
194. Neka se češe un koga srbi = Neka se brine onaj tko mora.
195. Istinu reci, u zlo uteci.
196. Kokoš piva: kako ko = Nije svakomu jednako u životu.
197. Likar — bikar (mesar).
198. To je krčma prez oštara = Tu se ne zna ki pije, a ki plaća (= nered).
199. Peteh piva: popu lipu (= lijepu djevojku).
200. Neće mâtška slanine = Kad se tko pravi da neće primiti neki dar.
201. Ne prodaji mi rog za sviću = Nemoj mi lagati.
202. Nevera ostavlja vrime ko i najde = Nakon oluje ostaje isto vrijeme.
203. Un mi ni ni u rodu ni u plemenu = Ja nemam s njim nikakve veze.
204. Za tvoj trud dobiti ćeš ča preko dvih visi = »Penis« visi preko spolnih žlijezda kod muškarca tj. nećeš dobiti ništa.
205. Za tvoj trud dobiti ćeš kolač i dva jaja = »Penis« i muda tj. ništa.
206. Unda bilo, sad se spominjalo = To je davno prošlo.
207. Bolesnoga se pita, a zdravomu se daje.
208. Un štedi na čepu, a troši na kačnjaku = Više troši nego dobiva, štedi na malim stvarima, a za velike stvari troši.
209. Jenomu se smrkne, a drugomu svane = Jedan umre, a drugi se rodi.
210. Blago (o)nomu ki je umra lani = Bolje umrijeti nego slabo živjeti.
211. Pô veljače, trsje plače = Sokovi u trsu počnu sredinom veljače teći.
212. Mladost ludost — Starost prez pameti.
213. Čovik dojde tri puti na ditinjstvo: kad je mlad, kad se ženi, kad ostari.
214. Bolje je vrći pasu na rep, nego tebi povidati = Kaže se nekome tko priča povjerljive stvari.
215. Di stanu tri, mogu i četire = Treba se snaći i u nestašici.

216. Nikad se ne zna di ča koga čeka = Sve je neizvjesno.
217. Sveti Ante bele brade = O Sv. Anti (17. I) obično pada snijeg.
218. Sveta Stošija popišanica = Oko 15. I obično sniježi ili kiši.
219. Dobi si brudet = Dobio si batine.
220. Dobi si bankaraus = Dobio si batine (bank heraus = klupu van).
221. Kladi prst u more, pa si u Americi = Morem je najbolja veza.
222. Tebi gre sve u krmu = Ti u svemu uspijevaš.
223. Užgi mi more = Sto mi možeš (naškoditi).
224. Ti si se rodi u košuljici = Ti si sretan, rodio si se u matern. ovojnici = amnionu).
235. Ti si se rodi pod sritnon zvezdun = Ti si sretan.
vračara (stroliga).
226. Ribar je mokar, gladan i žajan (žedan).
227. Burdiža kako da je na njen trcaro(l) vetra = On je pijan i hoda amo-ta-
mo kao i jedrilica kada jedreći mora burdižati protiv vjetra.
228. Ti si ribar od slajke vode = Ti si slabi ribar.
229. Oguliti će ti nos, ako poiš trlju = Trlja je fina riba i ne jede je sva-
tko.
230. Kraj zapovida s vetrun = Vjetar ovisi od obale, od planine.
231. Un je pun besed kako i rak govan = On mnogo govori.
232. Tebi drugi u guzicu pišaju = Ti si bedast.
233. Tebe vrag udavi, a daž doša = Ajde s vragom, a neka padne kiša.
234. U mlinu se dva puta govori.
235. Ti si se rodi pod sritnom zvezdun = Ti si sretan.
236. Ona bi (i)zmamila dite (i)spod matere = Ona je iznuđivač.
237. Pūšimo svi u jedan rog = Budimo složni.
238. Bogu dušu — Bog ju neće = Naći se u bezizlaznom položaju kad moliš
da umreš, ali ne možeš.
239. Pozlatile ti se besede = Neka tako bude, kako ti kažeš.
240. Više zna čovik i tovar, nego san čovik = Više ljudi više zna.
241. Sudbina jarac.
242. Ni hobotnica riba, ni Bračanin čovik.
243. Ki je dužan — un je tužan = Dug je slabi drug.

USPOREDBE

1. Jak kako i vo(l).
2. Gorak kako i pelin.
3. Sladak kako i med (cukar).
4. Tvrd kako i gozje (mazija).
5. Mrza(l) kako i gâd (zmiija), led.
6. Dobar kako i kruh.
7. Za(l) kako i vrag.
8. Mekak kako i bunbak.
9. Gladan kako i vuk.
10. Sritan kako i mulac.
11. Źut kako i limun.
12. Beli kako i mliko.
13. Mokar kako i luža.
14. Suh (mršav) kako i drivo.
15. Vruć kako i oganj.
16. Trišć(e)n kako i tovar (lijen).
17. Oštar kako i zmaj (brijača).
18. Ljut kako i pas.
19. Vonja kako i murtela (bosiljak).
20. Smrdi kako i govno.
21. Sed kako i tovar.
22. Črljin kako i rak.
23. Grub (ružan) kako i ponoći.
24. Lipa kako i Gospe.
25. Težak kako i olovo.
26. Lavki kako i bunbak (kako i pero).
27. Crni kako i gravran (kako i ugalj).
28. Brzi kako i lastavica.
29. Vidi kako i soko(l).
30. Poslušan kako i pas.
31. Šporak kako i prasac.
32. Ovdje je teplo kako i u gnjazdu.
33. Móre kako i svit (veliki valovi).
34. Bonaca kako i ulje (tišina na moru).
35. Bonaca kako i u tikvi (tišina na moru).
36. Nadut kako i mih.
37. Mudar kako i Salamun.
38. Un mući kako i trp (on ne govori ništa).
39. Kosmat kako i jarac.
40. Zelin kako i trava.
41. Trudan kako i tovar.
42. Slan kako i more.
43. Pun krvi kako i čeper (krpelj).
44. Prezobrazan kako i kurba.
45. Furbast (lukav) kako i miš.

46. - Složni kako i rozi u vrići.
 47. Debe(o) kako i sprež (prasad).
 48. Drag (skup) kako i zlato.
 49. Proždrljiv kako i kaleb.
 50. Pun besed kako i rak govan.
 51. Bačva stiče (propušta vodu) kako i vrša.
 52. Ravan kako i svića.
 53. Vrti se kako i grug u vrši.
 54. Bleji (govori bedasto) kako i ovca.
 55. Smrdi kako i ovan.
 56. Vruće kako i u paklu.
 57. Dobar kako i bravušina.
 58. Un je mrzla kokoš (nepoduzetan).
 59. Njemu i olovo pliva (ide mu sve od ruke).

KANČOLICE«

Riječ »kančolica« potječe od tal. riječi »canzoncina« = pjesmica. Iške kančolice su neke vrsti pjesmica odnosno stihova bez ikakvog naročitog sadržaja kojima su se najčešće bavljala djeca u nedostatku drugih zabavnih sredstava.

1

Andrijana popova
 Nima kruha gotova
 Nego je(d)nu bubicu
 Za popovu guzicu.

2

Jedan, dva, tri,
 Potukli se fratri
 Na popovih vratih
 Jedan drugom više
 Pomozi mi striče
 Kako ću ti pomoći
 Kad je ura do noći
 Do prin(sada) si me tuka
 I za vlasi vuka.

3

Martin kaleb
 Kilu tare
 Na prsuri (tavi)
 Prema buri

4

Ive, noge su ti krive,
 A guzica drvena
 To su ti dva imena.

5

Šiška mulja prmetač
 Posra te je moj otac.

6

Visi, visi, višaljka
 Pod njun sidi kosmaljka
 Boga moli kosmaljka
 Da joj pade višaljka
 (= mačka i svijeća uljanica).

7

Ova ruka prosi
 Tri svičice nosi
 Ki ne da
 Prst otpa
 Do nedilje druga dva.

8

Ja san ja
Ti si ti
Ja san sra(o)
Ti si î. (= jeo).

9

Jakove, noge su ti rakove,
A guzica kriva
Otpala ti čriva.

10

Gori, gori moj oganj
Dokle dojde dun Ivan
Dun Ivana doma ni
Za kaštelun govna î.

11

Beloreća (nadimak) Rude sin
Nosî gaće na važin,
Utopi hi (ih) pod Knežak (otok)
Dosega hi punih raž (raž = riba).

12

Štamatela žlice dela
Svaku žlicu po peticu (= 5 novčića)
Onu velu po šesticu.

13

Un rabota po svas dan
I zato je stecistan.

14

Mala Rava ne boji se glada
Dok je na njoj koromača mlada
A kad počme koromač cvatiti
Ravljani će od glada umriti.

15

Dva ga nosu
Tri ga plaču
Sve u je(d)nu
Malu skraču (jamu).

16

Mare s porta,
A Bože (i)spod volta (svod)

17

Knez puntiljez (riba knez)
Ki ga uvati
Un bogati.

18

Perga, na kanjića njerga (perga i
kanjić su ribe; njergati = prigo-
varati).

19

Tri crikvice golubice
Stante gori Marijice
Žuda ima sinka svoga
Za nas ljude raspetoga.

20

Tecte, tecte po popa,
Pop je babu zakopa.

21

Grgurica papa
Tri ključa zaklapa
Četrtoğa ne more
Bacimo ga u more

22

Ćiro se je obisi
Za četiri orisi
Pandurla (nadimak) mu više
Ne višaj se Ćiro moj
Pomoć će ti mulo tvoj
(Ćiro je bio crkovinar u Ižu
nije imao djece i uzeo je u
nahodištu jednog mulca — nahoda).

23

Štrigice se vozu
U zlatnin vaporu (parobrodu)
Svaka voga je(d)na milja puta.
(voga = zaveslaj).

24

Daž daži,
Pas pazdi(prdi)
Maška sere na gradele
Dojde Pere pa pobere.

25

Mučelani halabući
Ni vas doma ni u kući
(I)šli ste kurban vodu vući.

26

Biži runja, biži srab
Denaska je Ivandan.

27

Stošće moja drži se kuraja
Dokle dojdeš malo bližje kraja
Skuhat ću ti riži i kolača
Da mi, Stošće, budeš malo jačja.

28

Melovica sir čini
Guza joj se črljeni.
Librovica kozu muze
Vidi joj se pola guze,
Ispod guze kila, nata,
A na njoj je kus poplata.

29

Tri križića po nebu letahu
Za njin grede divica Marija
Svojin krilon krileći
Svoga sinka moleći
Dej mi, sinko, ta(j) tvoj dar
Ča si Petru obeća
Bog je Petru ključi da(o)
Da otvori svetli raj.

30

Sveti Šime kruno sveta
Ki no često s nebun stresaš
Ti si organ glasoviti
Ki no zvoni zimi i leti
Kad se sunce krilun krili
Sveti Šime milost dili
Vi zajdite vanka grada
Najti ćete boga mlada
I s njin divu Marijicu
Na glavi joj kruničicu
Iz nje teče krv i voda
Za spasenje puka i naroda.

JEDNA NARICALJKA

Kada u M. Ižu umre koje odraslo čeljade, rodbina ga oplakuje. Žene udate, u zreloj dobi, oplakuju mrtvoga naricanjem. To čini u prvom redu najbliža rodbina, a ponekad i druge žene u daljem srodstvu. Mrtvac leži na odru u sobi obično na daski koja je položena na sjedalice tako da je pristup do mrtvaca slobodan sa svih strana. Narikače se postave oko odra, kleče ili sjede i glasno oplakuju mrtvoga. To oplakivanje je u obliku pjesmica u kojima se ističe tuga i zasluge umrloga. Narikače se izmjenjuju jedna za drugom tako da se njihovo naricanje, koje se zove i »prebrajanje«, ne miješa. Malu djecu oplakuje obično samo majka, ali ne nariče. Oplakivanje je najveće prije iznošenja mrtvaca iz kuće na pogreb, kada se pojavi svećenik. Tada bude mnogo znatijeljnica, koje kasnije komentiraju i kritiziraju naricanje.

Ovdje ću donijeti po sjećanju jedan dio naricanja žene za mužem.

A moj Ive velo dobro moje
Komu si me brižnu ostavio
Ča će jadne sirotice tvoje
Morat će se po svitu skitati
Kako bi se mogli prehraniti
Ti si nam bi sve ufanje naše
Zgubili smo sve ča smo imali

Ja se niman čemu nadijati
Tebi smo se uvik radovali
Cigli na nas pogljedati neću
Nikada te zaboravit neću
Čemerna ću po svitu hoditi
Di si smrti ča ne dojdeš po me
Ja ću tužna i nesritna biti

Poj mi s bogun sve ufanje moje
Ja san jadna sinja kukavica
Da se molin drivlju i kaminju
Nijedan me pogljedati neće
Pozdravi mi milu mater moju
Ja joj nimam ča dara poslati

Nego tebe vello dobro moje
I reci joj vello dobro moje
Da san jadna tužna i čemerna
I da kukan kako kukavica
Ja i jadne sirotice moje.
Itd.

POŠALICA I RUGALICE

U Ižu, kao i u drugim mjestima naše zemlje, često se mještani jednog sela šale i rugaju onima iz drugog susjednog sela iznoseći neke dogodovštine koje i ne moraju biti istinite. Ovdje ću iznijeti nekoliko takvih.

1

Jedan mladi nedavno oženjeni Saljanin bio je na ribarenju u Kornatu. Padne mu na pamet žena i odluči da ode do nje u Sali. Ali to nije bilo moguće. Tada on odluči da prepliva tjesnac između otoka Kornata i Dugog otoka i tako pješke dođe do kuće. Ali se u moru ohladio i vratio s pola puta natrag.

2

Mještani sela Rave odluče da povećaju svoj mali otok tako da k njemu privuku susjedni otočić Konac. Opašu otočić konopima i svi upregnu sile potežući ga k Ravni. Ali konop se prekine i Ravljani papadaše po tlu: »Ki u skraču, ki u zdraču, ki u smrič, a ja jadan u moriš«.

3

Neki duševno zaostao Ižanin sretne na putu dvojicu nepoznatih mladića. Bilo je to u toku prošlog rata. Neznanci ga upitaju je li on partizan ili ustaša. On ne znajući s kim ima posla, svučé kaput i reče: »Tucite«.

4

Maloiški ribari lovili su mrežom noću. U mreži su izvukli nešto neobično što nije bila riba. Vlasnik mreže gledajući u mraku pomisli da su izvukli iz mora stolić i reče: »Poba, poba, tavulin. Za nj ću sestí, mriže plesti«. Kad tamo ribari su u mreži izvukli mrtvog magarca, a ne stolić.

5.

Jedan Olibljanin radnik u Americi pisao je svojoj ženi uz ostalo: »Šaljen ti 100 dolari i *dacol*«. Ona je primila 100 dolara i odgovorila mužu: »Primila sam 100 dolari, ali nisam *dacol*. To je zapravo trebalo glasiti »that's all« = to je sve«. Ali žena nije shvatila misao supruga koji je napisao riječ kako ju je naučio slušanjem.

6

Krenuli Ravljani s gajetom prema Zadru. Jedan od njih upita čim su se uputili iz Rave: »Gospodaru, očemo li pristati (u Zadru) u Fošu ili na rivu«.

Domalo vremena učini nevera i moji se Ravljani vrate kući, a da Zadra ni vidjeli nisu.

7

Ižanima se rugaju susjedi i pitaju ih je li još živ onaj što je stavio močiti bakalar u gusteru mjesto u kablčić vode.

8

Kad se na moru sretnu brod iz Malog i iz Velog Iža rugaju se jedni drugima pitajući oni iz V. Iža Maloižane: »Je van Paže živa?« A ovi pitaju Veložane: »Je van Varoška živa?« i još: »Je van živa ona ča van se je u brudet posrala?« Paže je naime služila u Zadru kao djevojka i nezakonito zanjela i rodila mulca. Isto tako tzv. Varoška iz Velog Iža. Nije bilo atnbaby pilula u »staro vrime«. Jedna starija Veloška probudila se noću i onako pospana u mraku dohvatila lonac s brudetom i misleći da se radi o vrčini, isprazni u brudet svoju utrobu. Ukućani su to sve navodno pojeli kao da im je dodala »Vegetu«.

9

Kad se ribarski brodovi mimođu, obično se pozdrave sa »Hvaljen Isus« ili sl. Međutim Maloižani kada se mimođu s brodom iz Murtera pozdrave ih: »O lupeži Murterini«. Ovi navodno odgovore: »Vazda budi« — Priča se da su Murterini, kad su koncem XIX st. kupili Kornatsko otočje, krali po selima susjednih otoka ovce i tako ih naselili na Kornatu. Neka mi Murterani oprostite, ako to nije istina.

10

Priča se da je neki sladokusac iz sela Lukorana na otoku Ugljanu uma kao slaninu u maslinovo ulje da mu bude slađa.

11

Jedan nešto slaboumniji Ižanin sjekao sjekirom maslinovu granu na kojoj je sjedio i kad je odsjekao, ljospuo je s granom na zemlju.

12

Početkom ovog stoljeća dolazili su Talijani u sela zadarskih otoka i prodavali svetačke slike. Jednom došao Talijan u Mali Iž i tu prenoćio kod seoskog krčmara. Ujutro Talijanu navalilo da učini veliku nuždu i upita domaćicu, koja nije znala talijanski: »Dove è cesso« (= Gdje je zahod«). Ona misleći da traži češalj, donese mu ga. Talijanac videći zabunu, zaokruži ruke u oblik posude dajući znakom što želi. Domaćica mu tada donese kabao. I Talijan se isprazni u ponuđeno.

13

Neki drugi Talijan također došao u M. Iž i uputio se prema V. Ižu. Kako nije znao puta, upita neku staricu koju je sreo: »Dove è la strada per Eso Grande?« (= Gdje je put za V. Iž). Ona misleći da ju on pita za nekog čovjeka, odgovori: »Poj s vragun ti i un, ja ga nisan vidila jur misec dan.«

14

Jedan Ižanin bio na ribanju u Lošinju. Ujutro dođe u neku »petešariju« (rakijašnicu) i upita »bićerin« rakije. Vlasnica mu reče da nema pri ruci »bićerina«. A Ižanin odgovori da će se napiti iz boce, jer da u njegova usta može stati baš jedna čašica tekućine. I vlasnica mu dade bocu, A on: klo, klo, klo — popije pola boce rakije. Videći to vlasnica lokala reče: »Ja bih se posrala u tu mēru.«

15

Za vrijeme I svj. rata bio je ustanovljen od vojnika ribarski bataljon zbog gladi. Kao ribari javljali su se i vojnici iz Ravnih kotara koji nisu imali pojma o ribarskom zanatu. Jedan od tih »ribara« je trebao spustiti jarbol. Ali on nije znao da najprije treba skinuti »sartije« koje drže jarbol. Upro on sve sile, ali jarbol ni makac, A vlasnik broda Ižanin mu reče: »Drže ga žile.«

16

Također iz vremena I svj. rata javljali su se u ribarski bataljon u Zadru Kotarci koji nisu poznavali ribarski zanat. Kad su ujutro išli rastrijeti mrežu da se osuši, svakom ribaru vlasnik mreže naprti preko ramena jednu »duću« (smotak) mokre mreže da je nosi do sterališta. Jedan ribar vojnik je bio suvišan i na njega nije vlasnik naprtio ništa. On onda upita vlasnika zašto i njemu nije dao da nosi. A ovaj mu naprti oveći kamen na leđa i naredi mu da ga odnese na steralište da se osuši.

17

Isto u vrijeme I svj. rata vojnici ribarskog bataljona u Zadru odlazili su za vrijeme užbe (punog mjeseca), kad se ne riba, u Sali i tamo ih je jedan narednik vježbao u vojničkim vještinama. Jednom ih odveo na gađanje puškama i dao im ovakvu zapovijed: »Šisen gradaus u onu maslinu na jugo«. Nije naime znao njemačku komandu, koja je trebala glasiti: »Schiessen geradeaus«, a pogotovo nije znao cilj, a to je bilo stablo masline.

18

Bio u M. Ižu stariji slijepac Mikulica Matijev. Obično bi ga izvodili na dvor da se sunča. Jednom ga izvede unuka iz kuće i posjedne na neki kamen. Mikulica želeći znati gdje se nalazi, upita unučicu: »O Tereža, ma di san«. A Tereža odgovori: »To ste, dide, to«.

19

Išli Ižani leutom u Zadar. Dok su prolazili uz samu obalu u tjesnacu Malom Ždrelcu između otoka Ugljana i Pašmana, jednomu od ribara navalilo da se pomokri. Pođe na »provu« leuta, izvadi »penis« rukom iz gaća i mokri. Tu je na obali jedna seljanka iz Kukljice prala rublje. Ižanin joj reče: »O Kukljiška, užgi mi ov(aj) ciga(l)«, držeći u ruci penis. Ona se digne, razgali mu guzicu i reče »Prepuši da se užge!«

20

Ižanima se jedanput učinilo da su se u luci Komoševi pojavili tuni. Brzo se sakupe ribari i opkole navodne tune velikom mrežom tunarom. Veseleći se lovini pili su obilato vina i nudili svakog tko je naišao, a jednu ženu imenom Margaritu pošalju da iz trafike donese duhana, govoreći: »Pij, pivče, Komoševa plaća, a ti Margarita donesi pun kaba(l) cigaloh«. Kada na koncu od lovine nije bilo ništa.

21

Kad se mimoilaze dva ribarska broda jedreći, jedan obično bude brži od drugoga. Ribari s bržeg broda tada bace u more komad drva i narugaju se onima iz sporijeg broda: »Donesite nan to drivo ča nan je palo u more kad nas stignete, ali nemojte se žuriti, imate vrimena«.

22

Nazoviribari u ribar. bataljonu u I. svj. ratu bili na ribanju s Ižanima. Jedne noći ulove dosta srdela. Ti »ribari« iz Ravnih kotara, videći kako se srdele trzaju prije smrti, požale se vlasniku mreže. A on im reče: »Ubijajte ih ubodom igle u glavu da se manje muče.«

23

Isto iz I svj. rata, u ribar. bataljonu bili su ribari Kotarci koji nisu znali ništa o brodovima ni o mrežama. Jedan šaljivčina ribar iz Iža naredi jednom od tih ribara: »Ondesi sidro pod provu da noćas ne padne na njegov rosa.«

24

Na ribanju u Kornatskom otočju zatekli se na istoj ribarskoj »pošti« saljski i iški ribari. Jedni drugima se nisu htjeli ukloniti s »pošte«. Tada Saljani želeći da se Ižani udalje, stanu nagovarati jednog svog družinara nekog Petešića: »Petešiću, reci Ižanima da su jarcí«. Ali Petešić bojeći se Ižana, nije htio izvršiti zahtjeve svojih sumješтана, nije želio vaditi kestenje iz vatre za ostale. I to je ostalo kao poslovice kad se želi koga uvaliti u zlo štiteći sebe.

25

Došla Ižanka na pregled k liječniku. Ovaj je po običaju upita što joj smeta. A ona odgovori: »Iman mušulanciju u glavi i habulanciju u stumku«. Željela je naime kazati da je smetena u glavi, a u želucu da osjeća slabost.

26

Umoran Ižanin vratio se predvečer kući s teškog rada i sjeo kraj komina da se ogrije i odmori. Žena mu donese u kabliču tople vode da opere zemljive noge prije spavanja. A Mile, umoran i sanjiv, zaspe sjedeći s nogama u vodi. Naiđe žena i probudi ga riječima: »Mile, ma ča si kla (metnuo) noge močiti da hi skuhamo s fažolun«.

27

Sretnu se dva Ižanina. Jednomu je nedavno bio umro otac. Ovaj drugi želeći mu se nekako žalovati upita ga: »Kunpare, ma ča van je otac umra«. A ovaj odgovori: »Je un, ni zna bogami kako će.«

28

Kukljičani mljeli masline u mlinu. Naiđe neka kuja i dobro se naloče ulja. Oni, da nadoknade štetu, ubiju kuju i stave je u tjesak s maslinama i iscijede iz nje sadržaj. Zadovoljni rezultatom rekoše: »Više dala nego polokala«. Uz ulje se naime iscijedio i ostali sadržaj crijeva, krv i ostalo iz kuje.

29

U toku zadnjeg rata sreo neki mladić na putu stariju nagluhu ženu i pozdravi je: »Smrt fašizmu«. A bakica misleći da joj je nazvao »Dobar dan«, odgovori: »I tebi sinko«.

30

Pred oltarom u crkvi na vjenčanju upita župnik neku Ižanku: »Filipa, hoćeš li uzeti Martina za svoga zakonitog muža?« A Filipa odgovori: »Kako vi dun Ive očete«.

31

Kupovao neki iški ribar u selu Dragovama na Dugom otoku jaja za večeru, jer nisu ulovili ribe. Bilo je jaja raznih veličina. On stane birati samo veća. A Dragovka će njemu: »Uzmi od reda, a ne samo velika«. A Ižanin odgovori: »Likar mi je reka da in (jedem) samo jaja od šarih kokoš«. I tako probere ona najveća, prema liječnikovom receptu.

32

Pitali prijatelji jednog Ižanina koji je često sklapao dugove: »Bože, kako moreš spati kad si toliko dužan«. A Bože odgovori: »Ja dobro, a pitajte kako spu oni kin san dužan«.

33

Priča se da su Pažani ubili svog župnika s kojim nisu bili zadovoljni. Na sudskoj raspravi upita sudac: »Tko je ubio popa«. Svjedok odgovori: »Bat«. Sudac upita dalje: »A tko je držao bat?« Svjedok odgovori: »Svak«.

34

Mali Iž nije bogato selo. Jaja su ranije jeli samo bolesnici. Jednom se desilo da je majka svom nejakom sinu Ranku za večeru skuhalo jaje. Na to Ranko upita mater: »Ma ča san ja, majo, bolestan?«

35

Neki ribar iz sela Kali donio seoskom župniku na dar ribu koju Kaljani zovu govno. Župnik ga upita: »Što si to, Jure donio?« A Jure odgovori: »Ovo san van, kunpare, doni na dar jeno govna jce da imate dober obed«. A župnik izbaci Juru iz stana s riječima: »Marš, magariče vanka, sram te bilo tako govoriti.«

FCOSTI I KLJATVE (Psosti i kletve)

U Malom Ižu su se žene dosta često međusobno svađale i kod toga jedna drugu klele, grdile i svašta jedna drugoj predbacivale. To su radile uvijek samo žene zrele dobi. Razlozi su bili od nevelikog značenja, kao npr. kad čija ovca uđe na tuđu njivu ili kokoš u čiji vrt, ili im se djeca međusobno pokljucala (potukla). Obje svađalice bi izašle pred kuću, obično su bile susjede, stale bi jedna prema drugoj, podbočile se u pasu i stale se međusobno grditi. Kod toga su i susjede izlazile iz kuća i slušale s užitkom takve predstave. Psovačice bi se takmicile u biranju najpogrdnijih riječi da jedna drugu jače »ugrizu za srce«. Ovdje ću navesti iz vlastitog poznavanja nešto tih psovki.

Kurbo, kobilo, prasice, »škrovo« (scrofa = prasica), magarice, tovarice, putano (= kurbo), lažljivice, prezobraznice, smutljivice, švinčivice (= ušljivice), jalovice, popišanice, posranice, sramoto, blejušarko, lajono, štrigo, štriligo (vračaro), sopoljivice (sopolj je iscjedak iz nosa), šporkuljo, morino, zmi-jo, vipero (= otrovnice), mustaćinko, kosmaljinko, smrade, gade, kujo, šporkuljo, lajavice, trišćenice (= lijenčino), profundanice (= rastrošnice), šepavice, gobice, ćoravice, sramoto, rugobo, krmežljivice, oblazinko, lupežice, kujo, jete-kljivice. — Kletve: Kuga te umorila; Kolura te samela; Satrlo ti se sime i ime; Smrt našla u moru; Utopi se u sinje more; Zagrmilo u va te; Dijavli došli u va te; Strila te ubila; Dicu, bože, poželila; Mrtvi zvon ti zvoni; Puši mi u guzicu; Ča ti se rozi (o)kolo moje guzice zadicaju; Zalanpalo u va te; Zagrmilo u va te; Grun (= grom) te ubi; Veći je vrag u tebi nego vrh od Osora (= brdo Osorčica na otoku Lošinju); Zajik ti usaha, sakrij se; Hrani se (= sakrij se); Riga mi se na te; Crne brše došle na te (= boginje); Gubo impeštana, da si bila zač (za što) bila bi se odala (= udala); Kostu ti se u moru prevračale; Oslipila na oba oka; Poj u Šamarak (= lazaret za kugu u Zadru San Marco); Nà ti rozi (pruži kod toga rukama roge); Ovo ti je obraz (kod toga razgali krila suknje i pokaže joj stražnjicu); Sinje te more poilo; Uzmi ga u guzicu. Itd.

Muškarci se rjeđe međusobno svađaju, jer bi kod toga jedan na drugoga lako »posegnuo« (= potukli bi se) da ih ne razmire susjedi. Njihove su psovke obično slijedeće: jarče, prajče, magarče, toware, kozji sine, jarca sine, šalvadigo (bedače), lupežu, lažljivče, buzdo (bedače), lulavče (= bedače), mušo (= magarče), viždekaco (= glavić od penisa), kurbin sine, serin ti se u mustaći, čaća ti lozu griza (= magarče). Itd.

Ženske svađe obično traju oko pola sata, a muške samo nekoliko minuta.

NEKE STARIJE IŠKE PJESME

Na Ižu se pjevalo obično samo prigodno, na piru, blagdanom popodne u krčmi. Jedino djevojke bi zapjevale i pri nekom zajedničkom radu, pri paši ovaca, u igranju kola itd. Stariji muškarci su samo ojkali. To je dvoglasno pjevanje s refrenom. Kod ojakanja pjesmu govori odnosno pjeva jedan pjevač, a drugi sudjeluju samo u pjevanju refrena: o, o, o, o, o — o, o, o, o, o, — o, o, o, o, o. Refren se tri puta ponavlja. Mladići i djevojke su pjevali obi-

čno ljubavne pjesme i to dvoglasno. Neke su pjesme sami sastavljali. Pjevali su također iz Kačića. Navest ću nekoliko tih tipično iških pjesama. Kod ojkanja refren se pjeva iza svakog stiha.

KAD SE ŽENI MALI ROKO (i)Z RAVE (ojkanje)

Hej, mi dva rode, da ga zapivamo
Odavna ga zapivali nismo,
Malu ćemo pismu zapivati.
Kad se ženi mali Roko (i)z Rave
Nadaleko zaprosi divojku
Preko gore u Jurjeve dvore
Lipe joj je donosio dare
Lipe dare tri sprtice (košarice) šare.
U je(d)noj su tri smokve petrovke,
U drugoj je tavojolić (ubrusić) muke (= brašna)
A u tretoj sirac od librice.
Itđ.

Pjesma koju su pjevali mladići pri vojnoj »stavnji« i pri odlasku na odsluženje vojnog roka prije I svj. rata. Pjeva se dvoglasno.

VOLIN, VOLIN DA ME JE DOPALO

Volin, volin da me je dopalo
Četir leta i to mi je malo
Četir leta i četiri zime
To je meni za pasati vrime
Služit cara kako boga sveci
Četrdest i osam miseci.
Japor (parobrod) parti i zamuti more
Cure plaču da ne mogu gore
Svaka plače svojega dragoga
Ča se dili od srca virnoga.
S Komoševe kad san dolazio
U kolo mi oko poletilo
U tom kolu devet golubica
I deseta moja jarebica.
Itđ.

DJEVOJAČKA PJESMA

LIPI MOJI POSTOLIĆI ŽUTI (Pjeva se dvoglasno)

Lipi moji postolići žuti
Niste skupi kad vas dika kupi
Deset prsta devet prstenova

Marijane, kupi još je(d)noga
 Moja dika pošla u (A)meriku
 A meni je ostavi motiku
 Misli dika da ću ja kopati
 Ja san mlada ja ću se odati (= udati)
 Ja malena i moj mali Ranko
 Alaj smo se poljubili slajko
 Itd.

BILJESKE

¹ Vladislav CVITANOVIĆ, Otoci Iž i Premuda, Radovi Instituta JAZU u Zadru, st. 1, str. 69. Cvitanović donosi mnoge nazive Iža iz arh. dokumenata. — Isti, »Iž«, Pomorska enciklopedija Leksikografskog zavoda, sv. 3, str. 517—518, Zagreb 1956. — Stanoje STANOJEVIĆ, Narodna enciklopedija srpsko-hrvatsko-slovenačko, sv. II, str. 96, Zagreb.

² Vitaliano BRUNELLI, Storia della città di Zara, str. 116, Trieste 1974. — Konstantin JIRECEK, Die Romanen in den Städten Dalmatiens während des Mittelalters, str. 39, Wien 1902.

³ Petar SKOK, Slavenstvo i romanstvo na jadranskim otocima, Jadranski institut JAZU, str. 110, Zagreb 1950. — Constantine PORFIROGENETUS, De administrando imperio, vol. II, Commentary, str. 112, University of London 1962.

⁴ Petar SKOK, nav. dj, str. 110.

⁵ V. Cvitanović, nav. dj. u bilj. 1, str. 70.

⁶ Petar SKOK, nav. dj. u bilj. 3, str. 110. — V. CVITANOVIĆ, nav. dj. u bilj. 1, str. 72 i 86, bilj. 163.

⁷ V. CVITANOVIĆ, nav. dj. u bilj. 1, str. 73 i 89, bilj. 269.

⁸ ISTI, nav. dj. str. 73 i 89, bilj. 266.

⁹ ISTI, nav. dj. str. 86, bilj. 175. Tal. traghetto = morski tjesnac.

¹⁰ ISTI, nav. dj. str. 73 i 89, bilj. 261.

¹¹ Petar SKOK, nav. dj, str. 111.

¹² V. Cvitanović, nav. dj, str. 72 i 79—80. Cvitanović donosi toponomastiku Iža.

¹³ ISTI, nav. dj. str. 73 Cvitanović donosi imena posjednika u Ižu.

¹⁴ ISTI, nav. dj. str. 70.

¹⁵ Tadija SMIČIKLAS, Code diplomaticus, sv. V, str. 389, Zagreb 1907.

¹⁶ Roman JELIĆ, Ribarstvo i ribarski običaji u Malom Ižu, Adriatica maritima, sv. IV, Zavod za povijesne znanosti u Zadru, JAZU, str. 119—177, Zagreb 1985. — V. CVITANOVIĆ, »Pomorsko zanimanje Ižana od XV stoljeća do danas«, Starine JAZU, knj. 45, str. 257—280, Zagreb.

¹⁷ Šime LJUBIĆ, Commissiones et relationes venetae, tom. I, str. 161, Relatio Zaharie Vallaresso, JAZU, Zagreb.

¹⁸ Roman JELIĆ, Stanovništvo zadarskih otoka 1608, Zadarsko otočje — Zbornik, str. 168—169, Narodni muzej u Zadru, Zadar 1974. — Amos Rube FILIPI, »Kretanje broja stanovništva zadarskih otoka«, Inst. JAZU u Zadru, sv. VI—VII, str. 161—162, Zagreb 1960. — Carlo Federico BIANCHI, Zara cristiana, vol. II, str. 84—85, Zadar 1879. — V. CVITANOVIĆ, nav. dj, str. 70.

¹⁹ Krunoslav DRAGANOVIĆ, Opći šematizam Katoličke crkve u Jugoslaviji, str. 264—265, Sarajevo 1939.

²⁰ Otoci na moru nebrige, Narodni list, br. 1837 (7637), str. 16 od 28. III 1987.

²¹ Valentin URANIJA — Ante IVKOVIĆ, Maloiški ustanak 1942, str. 95—99, Narodni list, Zadar 1979.

²² Roman JELIĆ, nav. dj. u bilj. 16, str. 122—123.

²³ Slavko GOVORČIN, Suha zikva na školju, pjesma u zbirci pjesama »Uljenica moje matere«, str. 26, Književni centar, Zadar 1984, str. 26. Pjesma se odnosi na izumiranje M. Iža, gdje nema dječjeg plaća. Uglazbljena je.

²⁴ V. CVITANOVIĆ, nav. dj. u bilj. 1, str. 76—79.

²⁵ Roman JELIĆ, nav. dj. u bilj. 18.

²⁶ V. CVITANOVIĆ, nav. dj. u bilj. 1, str. 93, bilj. 349.

UPOTREBLJENA LITERATURA

1. Arturo CRONIA, Građa o božavskom narječju, Južnoslavenski filolog, knj. VII, sv. 1—2, str. 69—110, Beograd 1928.
2. Božidar FINKA, Čakavsko narječje, Čakavska rič, br. 1, str. 11—71, Split, 1971. MH. — Isti, O govorima zadarskog otočja, Ljetopis JAZU, knj. 76, Zagreb 1972. — Isti, O govorima zadarskog otočja, Zadarsko otočje — Zbornik, str. 109—116, Narodni list Zadar 1974. — Isti, Rad na proučavanju čakavskog govora u Brbinju i okolici, Rasprave Instituta za jezik, Inst. za jezik, JAZU, knj. 1, Zagreb 1968.
3. Šime KULIŠIĆ, Iški kralj, Čakavska rič, br. 1/1979, str. 67—110 i br. 2/1979, str. 71—105, Split 1979, Slobodna Dalmacija.

THE SPEECH GLEARINGS IN MALI IŽ

Summary

Mali Iž is a small village on the island Iž in Zadar's archipelago in the Croatian province of Dalmatia. Before the last war for liberation the village had 1398 inhabitants and now only 130 the age averaging 70 years. In the last war 204 were killed and after the war many emigrated in various cities of Yugoslavia and other countries such as USA, Canada and Australia. Untill the end of this Cent. all inhabitants will die out because there are no mariages, no children.

The author reports in this article some linguistical chakavian particularities, then the christian names, surnames and nicknames, the local proverbs, comparisons, some children poems, usual comparisons, some children poems, satires, scoldings, curses, one wailing and three original songs.